

Inventarisatie opleidingen & bijscholing sport en bewegen senioren

in het
mbo, hbo, sportbonden,
provinciale sportservice organisaties

rapportage 2012

In opdracht van het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB)
Evelien Wijdeveld, december 2012

Redactie: Anneke Hiemstra, Jolanda de Zeeuw

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1. Inleiding	3
2. Onderzoeksmethode	4
2.1 Onderzoeksvragen	4
2.2 Werkwijze en respons	4
3. Seniorensport opleidingen in het mbo.....	5
3.1 Een terugblik en ontwikkelingen.....	5
3.2 Overzicht opleidingen	6
3.3 Samenwerking provinciale en grootstedelijke organen en opleidingen	11
4. Seniorensport opleidingen in het hbo.....	14
4.1 (Senioren) sportopleidingen	14
4.2 Fysiotherapie opleidingen.....	16
5. Bondsopleidingen 50+ en bijscholingen.....	18
5.1 KNBLO - Wandelsportorganisatie Nederland.....	18
5.2 KNAU- Atletiekunie	18
5.3 KNGU Gymnastiek Unie	19
5.4 KNZB- Zwembond	19
5.5 Nationaal Platform Zwembaden NPRZ.....	20
5.6 Fit!vak	21
5.7 KNSB Schaatsbond	21
5.8 KNLTB tennisbond.....	21
5.9 Nederlandse Toerfiets Unie NTFU	21
6. Bijscholingen met betrekking tot bewegen voor senioren in de zorg.....	23
6.1 Aanbod vanuit de zorgsector	23
6.2 Aanbod vanuit de Provinciale Sportservice Organisaties.....	24
6.3 Aanbod vanuit andere organisaties	26
6. Conclusies en aanbevelingen	28
6.1. Conclusies en aanbevelingen met betrekking tot de KWALITEIT	28
6.2. Conclusies en aanbevelingen met betrekking tot de KWANTITEIT	33

Bijlagen:

bijlage 1.	Kwantitatief overzicht: Sport-en Beweegkaderopleidingen voor senioren mbo/hbo	35
bijlage 2.	Vragenlijst provinciale sportservice organisaties	38
bijlage 3.	Vragenlijst sportbonden	40
bijlage 4.	Vragenlijst zorgsector	42
bijlage 5.	Overzicht contactpersonen mbo / Roc senioren sportopleidingen	44

1. Inleiding

Het ministerie van VWS investeert met het meerjarenprogramma Sport en bewegen in de buurt op meer passend sport- en beweegaanbod in de buurt voor de diverse doelgroepen. Ook is het doel dat er lokaal (meer) kansrijke verbindingen ontstaan tussen sport- en beweegaanbieders en andere partijen.

De oudere doelgroep van de samenleving heeft hier ook baat bij, want door de vergrijzing stijgt het aantal senioren* (vanaf 50 jaar) explosief van 2,5 miljoen in 2009 tot 3,4 miljoen in 2020. Deze groei heeft een grotere vraag naar passend sport en beweegaanbod tot gevolg.

Om senioren kwalitatief goed sport- en beweegaanbod aan te kunnen bieden, zijn er begeleiders nodig die deze activiteiten kunnen bieden. De gemiddelde leeftijd van senioren lesgevers ligt 32 tot 42 jaar hoger dan de gemiddelde leeftijd van de meeste werknemers in de sport.

Daarnaast is in de sport en welzijnssector arbeidsomstandigheden niet aantrekkelijk voor nieuwe aanwas lesgevers sport en bewegen. Ook zijn de totale inkomsten niet toereikend om een inkomen op basis van het minimumloon te verwerven, waardoor de aanmeldingen op de opleidingen teruglopen.

Deze inventarisatie is een initiatief van het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB). NISB heeft in 2012, samen met diverse (Fit for Life) partners, aandacht gegenereerd voor de problematiek rondom onvoldoende lesgevers sport en bewegen 50+, die voldoende deskundigheid bezitten om tegemoet te komen aan de (groeiende) vraag van senioren voor adequaat sport- en beweegaanbod.

NISB wil met dit rapport zicht bieden op een geactualiseerd overzicht van alle opleidingen en (bij) scholingen in Nederland gericht op sport en bewegen voor senioren. Zo ontstaat er beter zicht op eventuele witte vlekken in het aanbod en worden eventuele knelpunten zichtbaar. Deze informatie wordt naast dit rapport beschikbaar gesteld op haar website, in OUDFIT en in andere bladen. Potentiële docenten kunnen dan een landelijk overzicht zien met de (diverse) 50+ opleidingen.

**In dit rapport wordt met de term 'Senioren' personen van 50 jaar en ouder bedoeld.*

2. Onderzoeksmethode

Het onderzoek is een inventarisatie van de stand van zaken van het opleiden tot sportkader voor senioren in het mbo en hbo. De volgende informatie is door middel van vragenlijsten, gesprekken en documentenanalyse in kaart gebracht:

- Het aanbod in het mbo en hbo.
- Het aanbod sportbonden en anders georganiseerd.
- Het aanbod van bijscholingen.

2.1 Onderzoeksvragen

Voor de inventarisatie is een vragenlijst gebruikt met vragen over de opleiding en het bijscholingsaanbod. Het uitgangspunt bij de onderzoeksvragen is om een landelijk beeld te verkrijgen van het aanbod aan opleidingen en de mate van samenwerking tussen het mbo, het hbo, de sportbonden en de provinciale sportservice organen op het gebied van opleiden van sportkader.

2.2 Werkwijze en respons

Voor de inventarisatie zijn:

- Alle 9 Roc's zijn benaderd die een senioren sport (Senioren sportleider 50+ opleiding) opleiding aanbieden of hebben aangeboden. De opleidingen hebben een digitaal vragenformulier ontvangen. De bevroagden waren de teamleiders en / of de docenten. Ook is met een aantal opleidingen telefonisch contact geweest voor nadere informatie.
- De 12 provinciale sportservice organisaties (PSO) en de 2 grootstedelijke MBvO steunpunten (Den Haag en Amsterdam) zijn benaderd met een digitaal vragenformulier. De bevroagden waren 14 consulenten senioren sport (55+).
- De 2 hbo sportopleidingen (Fontys en Hanze Hogeschool): informatie van de website gehaald. Met Fontys heeft een telefonisch interview plaatsgevonden.
- Fysiotherapie: op de websites o.a. van ngfnet.nl en informatie verkregen over de geriatrische opleidingen en post hbo opleidingen.
- De zorgsector is benaderd via een digitaal vragenformulier, waaronder Cerein.
- Sportbonden zijn benaderd via een digitaal vragenformulier. De bevroagden waren de opleidingsfunctionarissen van de betreffende sportbond. Alleen met de KNGU en KNAU is telefonisch contact geweest.

3. Seniorensport opleidingen in het mbo

3.1 Een terugblik en ontwikkelingen

In het verleden was de Landelijke Stichting MBvO verantwoordelijk voor het opzetten van cursussen en opleidingen voor MBvO lesgevers. De stichting heeft deze opleidingen in 1980 verder ontwikkeld tot rijks erkende opleidingen. In 1995 is de Rijks Universiteit Groningen (RuG) in samenwerking met NISB gestart met de ontwikkeling van Galm (Groningen Actief leven model). De daarop volgende jaren werden door de RuG de interventies ontwikkeld, zoals: SCALA, Galm+, SMALL, GROSSO en Sociaal Vitaal.

Tot het ontstaan van NISB in het jaar 2000, was de 'Landelijke Stichting MBvO' verantwoordelijk voor de coördinatie, de motorfunctie en de afstemming, met name met de provinciale consultants van de provinciale sportservice organisaties. De provinciale sportservice organisaties op hun beurt weer met de gemeenten. Daarnaast organiseerde de provinciale sportservice organisaties de MBvO en Galm opleidingen. In het jaar 2000 ging de Landelijke Stichting op in NISB. het Ministerie van VWS gaf NISB een functie als kennisinstituut en was hierdoor genoodzaakt de MBvO producten en landelijke coördinatie over te dragen aan andere organisaties. De opleiding MBvO gymnastiek is overgedragen aan de KNGU.

Ontwikkelingen van de laatste jaren

De provinciale bezuinigingen en wijziging van provinciale opdrachten (provincies vinden opleiden een taak van opleidingsinstellingen) hebben ertoe geleid dat de provinciale sportservice organisaties - van oudsher de organisatoren van de MBvO en Galm opleidingen - minder of geen MBvO en / of Galm opleidingen meer mogen organiseren. Een aantal provinciale sportservice organisaties heeft in samenwerking met Roc's de opleiding Sport en Beweegleider senioren / 50+ opgezet.

Er zijn twee Hogescholen die vanaf 2006 cursussen hebben ontwikkeld op het gebied van Sport- en Bewegen 50+ opleidingen: de Fontys Sporthogeschool en het Instituut Sportstudies van de Hanzehogeschool (HIS) te Groningen.

Beroepscompetentieprofiel 'Sport en beweegleider senioren' 2005

In dit Beroeps Competentie Profiel (BCP) zijn kerntaken en competenties verwoord die een sport en beweegleider voor senioren nodig heeft en stuurt de inrichting van de competentie gerichte opleiding. Het profiel is gevalideerd door de volgende organisaties: NOC*NSF, KNGU, WOS, NISB en VML. Er zijn op basis van dit profiel opleidingen op diverse opleidingsinstellingen.

Nieuw cursusboek in 2011: Seniorensportleider

Er bestaat sinds de jaren 90 een MBvO gymnastiek cursusboek, dat als basis door verschillende opleidingen kan worden gebruikt. Dit oorspronkelijk lesmateriaal (MBvO boek) was sterk verouderd. CIOS Heerenveen heeft in 2010 het initiatief genomen, in samenwerking met de KNGU én een werkgroep uit de praktijk, om een vernieuwd mbo cursusboek 'Seniorensportleider' samen te stellen. Dit werkboek wordt gebruikt bij de volgende seniorensport opleidingen: CIOS Heerenveen, Roc Midden Nederland, MBO Amersfoort, CIOS Arnhem, CIOS Goes. Ook de MBvO-dansopleiding, georganiseerd door de Danscarrousel, maakt gebruik van het theoriegedeelte van dit boek.

Onderzoek naar kader problematiek door Kennispraktijk en VML

De VML, de landelijke vereniging van bewegingsleiders 55+, heeft in 2008 een onderzoek uitgevoerd bij de aangesloten leden en vervolgens de knelpunten benoemd*.

Het onderzoeksbureau Kennispraktijk heeft in opdracht van het NISB een diepgaander onderzoek verricht naar de kaderproblematiek en diverse oplossingsmogelijkheden aangereikt**.

Nieuw onderzoek naar de kaderproblematiek 2013

In september 2012 is een onderzoek gestart door Sportservice Noord-Brabant, uitgevoerd door een stagiaire van de HAN SGM. Het onderzoek richt zich specifiek op het kaderprobleem in Noord-Brabant. Resultaten hiervan worden in 2013 gepresenteerd.

3.2 Overzicht opleidingen

Van 35 opleidingen voor Sport en Bewegen in het mbo (Roc's) zijn er in totaal 7 opleidingsinstanties die in meer of mindere mate hun opleiding ingericht hebben op senioren. In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van deze opleidingsinstanties.

Tabel 1: overzicht van opleidingsinstututen in meer of mindere mate gericht op senioren

Naam opleidingsinstituut	Inrichting op senioren	Naam
CIOS Arnhem, Rijn IJssel College	Seniorensportleider niveau 3	Sportleider Seniorensport
ROC mn Amersfoort, te Amersfoort	Seniorensportleider niveau 3	Seniorensportleider niveau 3
MBO Amersfoort, te Amersfoort	Seniorensportleider niveau 3	Seniorensportleider niveau 3
ROC Zeeland, Goes	Seniorensportleider niveau 3	Seniorensportleider niveau 3
CIOS Heerenveen / Frieslandcollege te Heerenveen	Seniorensportleider niveau 3 Seniorensport coördinator niveau 4	Seniorensportleider niveau 3 Seniorensport coördinator niveau 4
ROC Hilversum	Bewegen voor ouderen in de doelgroep oriëntatie	Bewegen voor ouderen in de doelgroep oriëntatie
CIOS Sittard, Leeuwenborgh	Seniorensportleider niveau 3	Seniorensportleider niveau 3

* VML Nederland (2008). *Enquête onder sport- en beweegleiders 50-plus*. Amstelveen: VML Nederland

** Kennispraktijk (2009) *Gezocht: Sport- en beweegleiders 55+, onderzoek naar kaderproblematiek onder sport- en beweegleiders 55+* Nijmegen: Kennispraktijk - voor Sport, Onderwijs & Gezondheid

In tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de studiebelasting van de diverse opleidingen tot seniorenportleider. Daarna wordt per opleiding een nadere beschrijving van de inhoud gegeven.

Tabel 2: overzicht studiebelasting diverse mbo / Roc Seniorenportleider opleidingen

Mbo	Studieduur		Diploma/certificaat
	Roc studenten	zij-instromers	
Roc MN Amersfoort	Niveau 3 Seniorenportleider	Niveau 3 Seniorenportleider	MBvO diploma
	Contacturen: 100 uur (25 weken x4 uur)	Contacturen: 100 uur (25 weken x 4 uur)	Galm certificaat
<i>Docenten:</i>			Roc certificaat niveau 3
<i>Rene Koch</i>	BPV: 175 uur	BPV: 40 uur	
<i>Ineke Visscher</i>	Zelfstudie: 40 uur	Zelfstudie: 40 uur	
<i>Krista Aarts</i>	POP: 40 uur	POP: 40 uur	
<i>Evelien Wijdeveld</i>		Kosten: € 850,-	
<i>Lysbeth Heeres</i>		Boeken: € 150,-	
CIOS Arnhem, Roc Rijnijssel college	Niveau 3 seniorenportleider	Niveau 3 seniorenportleider	MBvO diploma
	Contacturen: 96 uur	Contacturen: 96 uur	Roc certificaat niveau 3
	BPV: 120 uur	BPV: 120 uur	
<i>Docenten:</i>	Zelfstudie: 96 uur	Zelfstudie: 96 uur	
<i>Rita Sissing</i>	POP: 40 uur	POP: 40 uur	
<i>Conny Kentin</i>		Kosten: € 875,-	
		Boeken: € 40,-	
CIOS Goes, Roc Zeeland	Niveau 3 seniorenportleider	Niveau 3 seniorenportleider	Roc certificaat niveau 3
	Contacturen: schooljaar (3 lesuren p week)	Contacturen: schooljaar (3 lesuren/week)	
<i>Docenten:</i>	Contacturen: 80-100 uur	BPV: 60 uur SBU	
<i>Joop Kools</i>	BPV: 60 uur	Intakegesprek: € 50,-	
<i>Gjitsje Kok</i>	SBU: 60 uur Studiebelastinguren	Kosten: € 750,-	
		Boeken: € 75,-	
CIOS Heerenveen, Roc Frieslandcollege	Niveau 3 seniorenportleider	Niveau 3 Seniorenportleider	MBvO diploma
	Contacturen: 100 uur school/jaar, 4 uur/week	Contacturen: 100 uur school/jaar, 4/week)	CIOS certificaat niveau 3
<i>Docenten:</i>	BPV: 60 uur	BPV: 60 uur	
<i>Lysbeth Heeres Caroline Swarts</i>	Zelfstudie: 40 uur	Zelfstudie: 40 uur	
	Organiseren van evenementen	Organiseren van evenementen	
	Boeken: € 100,-	Kosten: € 750,-	
		Boeken: € 100,-	
CIOS Heerenveen, Roc Frieslandcollege	Niveau 4, Seniorenport coördinator	Niveau 4, Seniorenport coördinator	CIOS/Roc certificaat niveau 4 en doorstroom mogelijk naar de HIS (hbo) niveau 5, mogelijk in 2013
	Contacturen: schooljaar 1 uur/week)	Contacturen: schooljaar 1 uur/week	
<i>Docenten:</i>	BPV: 2 uur/week (50 uur)	BPV: 2 uur/week (50 uur)	
<i>Lysbeth Heeres</i>			
<i>Caroline Swarts</i>			

MBO Amersfoort	Niveau 3 seniorenportleider	Geen zij-instromers	MBvO diploma
<i>Docenten:</i>	Contacturen: 100 uur school/ jaar,4 uur/week		Roc certificaat niveau 3
<i>Twan Lambregts</i>	BPV: 4 uur/week		Nordic Walking 3
<i>Trix de Vries (NW)</i>			certificaat in samenwerking met KNAU
CIOS Sittard, Roc Leeuwenborgh	Niveau 3 seniorenportleider	Niveau 3 Seniorenportleider	Certificaat CIOS
<i>Docent:</i>	Gehele schooljaar op donderdagavond ruim 3 uur en een aantal zaterdagdagen	Gehele schooljaar op donderdagavond ruim 3 uur en een aantal zaterdagdagen	Roc niveau 3
<i>M. Neven</i>		zij-instromers Kosten: € 800,-	
Roc Hilversum	Geen opleiding maar	nvt	Nvt
<i>Docent:</i>	oriëntatiejaar doelgroepen,		
<i>Jasper van Kordelaar</i>	waaronder senioren		

CIOS Arnhem, Rijn IJssel College

Het Rijn IJssel CIOS Arnhem heeft verschillende opleidingen voor (sport- en beweeg) begeleiders. De opleiding Sportleider SeniorenSport (SSS) kent twee verschillende settings en in 2013 wordt er een nieuwe opleiding gestart voor Activiteiten Begeleiders (AB-ers).

1. De setting Sport is gericht op de mobiele sportieve senioren (50+).
2. De setting Zorg en welzijn is gericht op minder mobiele senioren die toch nog enigszins in beweging willen zijn (70+)

De nieuwe opleiding Senioren Beweegbegeleider gaat in januari 2013 van start. Deze opleiding valt onder de setting zorg intramuraal en is bestemd voor activiteitenbegeleiders met affiniteit voor sport en bewegen. Deze opleiding is gericht op bewoners in woon zorg – en verpleeghuizen.

Het Rijn IJssel CIOS Arnhem werkt samen met de Gelderse Sport Federatie (GSF).

ROCmn Amersfoort, te Amersfoort

De sportleider 50+, leidt je op tot zelfstandig lesgever aan senioren binnen verschillende organisaties voor sport en bewegen. De opleiding is een goede basis om les te geven aan 50+ groepen binnen (sport)verenigingen, welzijnsinstellingen, verzorgingstehuizen en commerciële bedrijven. De opleiding is een basis voor vervolgoopleidingen; denk aan sportief wandelen, fifty-fit in zwembaden, etc. Je kunt als gediplomeerd Sportleider 50+ functioneren in sport- en beweegactiviteiten die voor de doelgroep worden aangeboden vanuit maatschappelijke en/of gezondheidsmotieven.

Het ROC Amersfoort werkt samen met Sportservice Midden Nederland.

MBO Amersfoort, te Amersfoort

Het schooljaar september 2012 gestart met de eerste opleiding, alleen voor ROC studenten. Geen brochure ontvangen maar naast MBvO gymnastiek is in de opleiding ook Nordic walking opgenomen en maakt men gebruik van gastdocenten oa voor Aqua joggen/NIJHA workshop / Volksdans). MBO Amersfoort (te Amersfoort) werkt niet samen met Sportservice Midden Nederland. Door de start van deze nieuwe opleiding in dezelfde regio neemt de druk op de beschikbare stage plaatsen (BPV) toe.

ROC Zeeland, Goes

De studenten worden voor een zéér breed werkveld opgeleid; van nog goed gezonde assertieve senioren tot en met kwetsbare senioren met lichamelijke en/of verstandelijke beperkingen.

CIOS Heerenveen / Frieslandcollege te Heerenveen

De cursus seniorensport wordt gegeven in overeenstemming met de Kwalificatie structuur sport 2012*. De doelen zijn:

De doelen zijn:

1. De doelstelling van de cursus is om mensen op te leiden teneinde op verantwoorde manier aan senioren les te geven in diverse vormen van bewegen. Lesgeven aan senioren ook op verschillende niveaus, namelijk. sport en spel voor fitte senioren, gymnastiek voor de mobiele senioren en stoelgymnastiek voor de minder mobiele senioren.

De doelstelling van seniorensport is om senioren zo lang en zo optimaal mogelijk zelfstandig te laten functioneren in lichamelijk, geestelijk en sociaal opzicht.

2. Bij de opleiding voor Seniorensportleider (niveau 3) gaat het in essentie om het aanbieden van geschikte sport-, spel- en beweegactiviteiten aan senioren. Dit gebeurt in verscheidene contexten of sportsectoren.

De opleiding voor Seniorensport coördinator (niveau 4) richt zich in essentie op het coördineren van deze activiteiten. Dit vindt veelal plaats op een overstijgend niveau waar samenwerking tussen verscheidene organisaties (welzijns- of zorginstellingen, verenigingen, buurten) gevraagd wordt.

*= Kwalificatiestructuur sport 2012 (NOC-NSF) : <http://www.nocnsf.nl/academie-voor-sportkader/sportbonden/wat-doen-wij/producten-en-diensten/kss/kss-2012>

ROC Hilversum

Het betreft hier een oriëntatiejaar voor groepen is een oriëntatiejaar voor onze leerlingen met uitstroom niveau 3. Alle specifieke doelgroepen (senioren, visueel-, auditief-, dwarslaesie, komen aan bod). Het uitstroomprofiel is de 'Bewegingsagoog' op niveau 4. Er is geen mogelijkheid voor zij-instromers, omdat het om een full-time opleiding gaat.

CIOS Sittard, Leeuwenborgh

Op het CIOS Sittard worden de deeltijdopleidingen gegeven gericht op het lesgeven aan senioren of speciale doelgroepen: sport en beweeg leider senioren (gericht op gymnastiek en spel sport), allround wandelsport instructeur, en Beweegkuurlesgevers. De opleiding sport- en beweegleider senioren start elk schooljaar in september. In schooljaar 2012 -2013 wordt de laatste cursus gegeven.

Roc Eindhoven

is gestopt met de opleiding en heeft geen cursusaanbod meer gehad sinds cursusjaar 2011-2012.

Roc Twente, Enschede

Zij hadden een opleiding op niveau 3, maar is gestopt met deze opleiding. Voor het cursusjaar 2012 - 2013 waren er onvoldoende aanmeldingen. Het NISB is betrokken geweest bij de opzet van deze opleiding.

3.3 Samenwerking provinciale en grootstedelijke organen en opleidingen

Vanaf 1981 organiseerde de 12 provinciale sportservice organisaties en de 2 grootstedelijke MBvO steunpunten, de MBvO opleidingen en vanaf 1997 Galm cursussen. Sinds een aantal jaren is daar verandering in gekomen. Hieronder worden kort de ontwikkelingen c.q. veranderingen geschetst:

- De drie noordelijke provinciale sportservice organisaties: Groningen, Drenthe en Friesland werken samen met het CIOS Heerenveen en de HIS (Hanze Hoge School) te Groningen. De drie sportservice organisaties bieden om die reden geen MBvO / Galm opleiding meer aan. Ook wordt er tussen de noordelijke sportservice organen samengewerkt m.b.t. bijscholing en worden de lesgevers gezamenlijk uitgenodigd.
- Sportservice Noord Holland verzorgde de MBvO en Galm opleiding tot 2011. Er worden geen opleidingen en bijscholingen meer aangeboden door Sportservice Noord Holland sinds 2011, dit als gevolg van de provinciale bezuinigingen. Bijscholingen worden alleen in-company aangeboden. Sportservice Noord-Holland met Sportservice Midden Nederland en Sportservice Zuid Holland mogelijkheden verkennen om gezamenlijk bijscholingen te organiseren die kostendekkend zijn.
- Sportservice Overijssel heeft in samenwerking met de CALO Windesheim 3 keer een profileringcursus "Sport en bewegen voor ouderen. Hoe? Zo!" aangeboden voor derde- en vierdejaarsstudenten van de drie afstudeerrichtingen én zij-instromers. De verdeling bij deze drie cursussen: studenten/ zij-instromers was 50/50. Het betrof zes cursusavonden van 3 uur, 6 verplichte stagelessen en het maken van een eindopdracht. Deze 3 cursussen zijn succesvol verlopen, maar niet door de CALO gecontinueerd.
De Roc's in Overijssel willen nog geen zij-instromers. Sportservice Overijssel probeert in overleg dit knelpunt nogmaals aan te kaarten bij de betrokken onderwijsinstellingen. Mede hierdoor heeft Sporservice Overijssel in 2010/2011 in Kampen nog een traditionele Galm-scholing en MBvO-gymnastiek opleiding uitgevoerd, omdat er bijna geen lesgevers meer waren in Zwolle, Kampen en de kop van Overijssel.
- Sportservice Zuid-Holland verzorgt geen MBvO en Galm opleidingen meer. Wel heeft men hiertoe initiatief genomen, echter de cursussen die uitgezet waren, zijn niet doorgedaan ten gevolge van onvoldoende aanmeldingen. In 2011 heeft Sportservice Zuid-Holland contact gezocht met het Mondriaan college (ROC). Helaas is het niet gelukt om samen een opleiding op

te zetten. Er bleek onvoldoende belangstelling hiervoor te zijn vanuit de leerlingen als ook vanuit het werkveld.

- Sportservice Flevoland organiseert geen opleiding 50+ en bijscholingen. Sport Flevo sluit aan bij de (bij) scholingen in de omliggende provincies.

Samenvattend organiseren de provinciale sportservice organen over het algemeen geen MBvO en Galm opleidingen meer. Een aantal (7) sportservice organen heeft de samenwerking gezocht met de Roc's en heeft haar kennis overgedragen. In tabel 3 wordt zichtbaar op welke thema's en aanbod kennis is overgedragen. Een aantal sportservice organen heeft interesse om te gaan samenwerken.

Tabel 3: Overzicht van samenwerking met thema's van Provinciale sportservicepunten met ROC's

Provincie	Roc/mbo	Niv. 3	Niv. 4	Werkt samen met sportservice	Ander aanbod50+	opmerkingen
Gelderland	CIOS Arnhem, Roc Rijn IJssel college	Ja		Ja, Gelderse Sport Federatie	Allround wandel instructeur (AWI) i.s.m. KNBLO	Zij instrumers welkom
Utrecht	Roc Midden Nederland Amersfoort	Ja		Ja, Sportservice Midden Nederland	Zijn grotendeels geïntegreerd in de diverse profielen, zoals vervolgopleiding fifty-fit in zwembaden	In 2012 4 ^e cursus gestart. zij-instrumers welkom
Utrecht	MBO Amersfoort	Ja		neen		Schooljaar 2012-2013 gestart met de 1 ^e MBvO opleiding
Zeeland	CIOS Goes, Roc Zeeland	Ja		Ja, Sport Zeeland	Wandeltrainersopl. en MBvO-water zijn geïntegreerd in de diverse profielen/ keuzevakken. Bij Sportleider Zwemmen & Aqua-activiteiten is zwemmen voor ouderen opgenomen.	
Friesland	CIOS Heerenveen, Roc Friesland-college	Ja	ja	Ja, met 3 noordelijke Prov; Fr.,Dr.,Gr.	Allround wandel instructeur (AWI) i.s.m. KNBLO BeweegKuurinstructeurs	
Noord Holland	Roc Hilversum			neen	Onderdeel van doelgroep oriëntatie o.a. MBvO water	
Limburg	CIOS Sittard, Roc Leeuwenborgh	Ja		Ja, huis van de sport Limburg	Allround wandel instructeur (AWI) i.s.m. KNBLO Beweegkuur instructeur	2012-2013 laatste cursus jaar voor seniorenopleiding 50+

Naast de 12 provinciale sportservice organisaties zijn er 2 grootstedelijke MBvO steunpunten die zelfstandig opleidingen organiseren. In tabel 4 is een overzicht gegeven van de opleidingen die zij aanbieden.

Tabel 4: overzicht van opleidingen die grootstedelijke sportservicepunten zelfstandig bieden

Provincie	Grootstedelijke MBvO steunpunten	MBvO-diploma	Galm	Opmerkingen
Noord Holland, Stad Amsterdam	Grootstedelijk MBvO steunpunt Amsterdam is een onderdeel van Cordaan Thuiszorg	Ja	Geen Galm opleiding	MBvO gymnastiek MBvO volkdansen MBvO water MBvO intramuraal Opstapcursus voor MBvO, Country dans, Weerbaarheidstraining Fitness Tai Chi Wandelen en Nordic Walking
Zuid Holland Stad Den Haag	Grootstedelijke MBvO Steunpunt Den Haag	Laatste opleiding MBvO in 2008	Laatste Galm opleiding 2003	Wil graag samenwerken met een Roc

4. Seniorensport opleidingen in het hbo

4.1 (Senioren) sportopleidingen

Er zijn 6 hogescholen met sportopleidingen. De meesten bieden een lerarenopleiding (ALO), plus één of meer management – of gezondheidsvarianten. De hogeschool in Haarlem (InHolland) heeft alleen Sport & Bewegen en de hogeschool in Vlissingen alleen Sport- & bewegingseducatie, zonder dat ze ook leraren opleiden. Hogeschool Windesheim heeft voor beide opleidingen een numerus fixus. Hanze hogeschool Groningen heeft dat alleen voor de gezondheidsopleiding (SGM). De ALO studenten lopen stages op scholen. Na afronding van deze opleiding zijn zij eerstegraads docent.

Er zijn twee Hogescholen die specifiek cursussen/opleidingen hebben ontwikkeld op het gebied Sport- en bewegen 50+. Dit zijn Fontys sporthogeschool en de Hanzehogeschool.

De Fontys Sporthogeschool, Tilburg

De Fontys Sporthogeschool Tilburg heeft ingespeeld op de grote behoefte aan goede en gekwalificeerde lesgevers sport & bewegen 50+ op diverse niveaus.

Fontys heeft een verticale leerlijn ontwikkeld, waarin men kan worden opgeleid tot:

- Sport en Beweegleider senioren (MBO niveau 3)
inzetbaar als lesgever MBvO/Galm
- Schakelcursus Sport en Bewegen senioren
(instroomcursus voor MBvO docenten)
- Coördinator Sport en Bewegen senioren (MBO niveau 4)
inzetbaar als coördinator beweeg activiteiten voor ouderen
- Lifetime Movement Consultant (HBO niveau 5)
inzetbaar als beleidsfunctionaris bij lokale en provinciale overheden, sportkoepels en sportbonden, maar ook commerciële sportaanbieders.

De cursussen zijn op basis van het Beroeps competentieprofiel van NISB en de kwalificatiestructuur van het OVBD-verband, nu Calibris, ontwikkeld.

In 2006-2007 is de Fontys Sporthogeschool gestart met het aanbieden van de cursussen. Op 10 mei 2007 heeft Erica Terpstra de eerste 36 certificaten: Sport- en Beweegleider (niveau 3), Coördinator Sport en Bewegen senior (niveau 4) en Lifetime Movement Consultant (niveau 5) uitgereikt.

De Fontys Hogeschool heeft twee jaar cursussen georganiseerd, maar is gestopt met deze opleidingen.

Van deze bovenstaande opleidingen zijn de cursusboeken verkrijgbaar bij de Fontys Hogeschool, zodat opleidingsinstituten (mbo en hbo), die willen beginnen met Seniorensport hiervan gebruik kunnen maken. Op verzoek kan de Fontys ondersteuning bieden bij de opstart van de opleiding.

Contact persoon: Carien Michiels, email: c.michiels@fontys.nl. Tel: 08850 – 75653. Per september 2012 is Fontys Sporthogeschool verhuisd naar Eindhoven.

Instituut Sportstudies van de Hanzehogeschool (HIS), Groningen

De verantwoordelijkheid voor de MBvO opleidingen heeft altijd bij de stichting Meer Bewegen voor Ouderen (MBvO) gelegen. Toen de Stichting MBvO anno 1999 opging in NISB en NISB na verloop van tijd een nieuwe kennisfunctie kreeg, heeft zij die verantwoordelijkheid in 2003 afgestoten. Ook was er geen duidelijk vervolg op een centraal orgaan die deze verantwoordelijkheid op zich nam. Dit was aanleiding voor het Instituut Sportstudies van de Hanzehogeschool (HIS) om initiatief te nemen voor het schrijven van een nieuwe opleiding Seniorensport in samenwerking met het CIOS Heerenveen en SportDrenthe. In 2006 zijn de eerste opleidingen (niveau 3 en 4 bij het CIOS Heerenveen) gestart en de opleiding Senioren ontwikkelaar (HBO niveau 5) is in ontwikkeling en het streven is om deze per september 2013 af te leveren.

Er zijn drie niveaus:

- Senioren sportleiders (mbo niveau 3)
inzetbaar als docent MBvO/Galm en andere sportsectoren
- Seniorensport coördinator (mbo niveau 4)
coördineren van sport en spel activiteiten voor senioren, met name op een overstijgend niveau waar samenwerking tussen verscheidene organisaties (welzijn- of zorg instellingen, verenigingen, buurten) gevraagd wordt
- Senioren ontwikkelaar (hbo niveau 5): wordt ontwikkelt, september 2013 gereed

De Hanze Hogeschool heeft de opleiding zo opgezet dat deze voor zowel de studenten van het CIOS, als voor de zij-instromers aansluit.

Bij de opzet van de nieuwe opleidingen is de oude MBvO opleiding niet alleen behouden, verbreed en verdiept, maar ook de erkenning van het diploma verbeterd. Vanuit het mbo is er erkenning vanuit OCW en van de KNGU (MBvO diploma) en NISB (Galm certificaat). Hierdoor is het diploma ook erkend door VWS. Van deze opleiding is een CD gemaakt en verkrijgbaar bij NISB, zodat

opleidingsinstituten die willen beginnen met Seniorensport hiervan gebruik kunnen maken. Op verzoek kan de Hanze Hogeschool ondersteuning bieden bij de opzet.

4.2 Fysiotherapie opleidingen

Er zijn landelijk 18 locaties met opleidingen Fysiotherapie & Ergotherapie. De Hogescholen bieden Post Hbo opleidingen en / of Master studies fysiotherapie aan en daarbinnen zijn specialisaties mogelijk, bijvoorbeeld Geriatrische fysiotherapie. Voor een overzicht van geaccrediteerde scholingen, is de volgende link van toepassing : www.fysionet.nl/index.php?register=101&p=484608

In tabel 5 wordt een overzicht gegeven van fysiotherapie opleidingen:

Tabel 5: overzicht opleiding fysiotherapie in de geriatrie: <http://www.nvfgnet.nl>

Opleiding	Waar*	Toelatingseisen	Studiebelasting**
Modulaire opleiding	Avans+	Afgeronde bachelor	- 3 jaar
Geriatriefysiotherapie		opleiding fysiotherapie	- 42 ECTS
Master geriatric	Avans+	Afgeronde bachelor	- 4 jaar
physical therapy		opleiding fysiotherapie	- 67 ECTS
Master specialized	Avans+	Post-HBO/-bachelor	- 2 jaar
physical therapy		opleiding Geriatriefysiotherapie	- 31,5 ECTS
Master of Fysiotherapie	HU	Afgeronde bachelor	- 3 jaar
in de geriatrie		opleiding fysiotherapie	- 80 ECTS
Verkorte Master of Fysiotherapie in de geriatrie	HU	Afgeronde bachelor	
		opleiding fysiotherapie	- 16 maanden
		CKR- geregistreerd geriatriefysiotherapeut	(24 maanden) - 40 ECTS
Master Fysiotherapie/Oefen-	HL	Afgeronde bachelor	- 2,5 jaar
therapie bij mensen met		opleiding fysiotherapie/oefen-	- 75 ECTS
chronische ziekten;		therapie	
afstudeerrichting geria-			
trische aandoeningen			

* HU - Hogeschool Utrecht; opleiding in Utrecht: <http://www.mfys.hu.nl/>

* HL - Hogeschool Leiden; www.hsleiden.nl/master-fysiotherapie-oefentherapie

* Avans+ - Avans+ improving professionals; opleiding in Breda en Zwolle: <http://www.avansplus.nl/2444/opleidingen/fysiotherapie/geriatriefysiotherapie.html>

** 1 ECTS - 28 studie-inspanningsuren (contacturen en thuisstudie)

Daarnaast is er een divers aanbod aan Masters bij de fysiotherapie opleidingen o.a. Leiden , Rotterdam, Breda en Amsterdam. Hieronder volgt een korte toelichting.

Master fysiotherapie Hogeschool Leiden,

Sinds 2008 biedt Hogeschool Leiden de masteropleiding Fysiotherapie/Oefentherapie voor mensen met chronische ziekten aan. Helaas heeft de Hogeschool Leiden moeten constateren dat het civiele effect van deze master beperkt is gebleken ondanks dat het aantal chronisch zieken in de toekomst zal toenemen. Gezien de economische situatie, de huidige arbeidsmarkt en de noodzakelijke kostenbesparing in de zorg, is hierin op korte termijn geen positieve verandering te verwachten.

Ondanks de tevredenheid van de afgestudeerden over de meerwaarde van hun masterdiploma en de erkende toegevoegde waarde voor de gezondheidszorg, is de afgelopen jaren gebleken dat het aantal aanmeldingen achterblijft bij de verwachtingen. De Hogeschool Leiden zag zich genoodzaakt per 2012-2013 te stoppen met het aannemen van nieuwe studenten voor de opleiding master Fysiotherapie/Oefentherapie voor mensen met chronische ziekten.

Hogeschool Rotterdam, Tranfergroep

- Bewegprogramma coronaire hartziekten en hartfalen
- Bewegprogramma's basiscursus (deel I en II)
- Bewegprogramma's vervolgcursus artrose
- Bewegprogramma's vervolgcursus COPD
- Bewegprogramma's vervolgcursus diabetes
- Diëtist in de BeweegKuur
- Fysiotherapeut of oefentherapeut in de BeweegKuur
- Leefstijladviseur in de BeweegKuur
- Leefstijlcoaching
- Motiverende Gespreksvoering (Motivational Interviewing)

T (010)7946800; Email: tranfergroep@hr.nl

Avans+, improving professionals, Breda (heeft ook een locatie in Amsterdam)

Masterclass Trainen met ouderen? Veel senioren bewegen te weinig. Daardoor ontstaan problemen op het gebied van mobiliteit en functionaliteit. De fysiotherapeut is de meest voor de hand liggende deskundige om het functiebehoud en functieherstel van senioren te begeleiden.

Contact: Marc Janssen, T 0900 - 110 10 10 of per e-mail info@avansplus.nl. en www.avansplus.nl/opleidingen

5. Bondsopleidingen 50+ en bijscholingen

Senioren (50+) zijn in verschillende individuele takken van sport actief. Veel beoefende sporten zijn: wandelen, zwemmen, fitness conditie, fietsen, gymnastiek, buiten tennis, hardlopen/joggen, (volks)dansen en golf. In mindere mate worden ook teamsporten beoefend, zoals hockey, voetbal en volleybal. Senioren sporten bij voorkeur op recreatieve wijze. Het willen bewegen, gezond en fit blijven, het plezier en de sociale contacten zijn belangrijke drijfveren om aan sport te doen. Bij deze inventarisatie is uitgegaan van de veel beoefende sporten door senioren.

(bron:handboek 55-plus-gezond in beweging)

5.1 KNBLO - Wandelsportorganisatie Nederland

De KNBLO organiseert de volgende opleidingen, geschikt voor senioren:

- Wandelbegeleider niveau 1
- Allround wandelsport Instructeur niveau 2
- Allround wandelsport instructeur niveau 3

In de Allround wandelsport Instructeur niveau 2 en 3 zijn stageuren opgenomen voor Nordic Walking en Sportief wandelen.

KNBLO heeft in 2012 in samenwerking met CIOS Heerenveen, Sittard en Arnhem een AWI 2 en 3 opleiding georganiseerd. Deze opleiding is ook toegankelijk voor Atletiekunie leden.

Voor de Senioren Sportleider (SSL) die zijn opleiding al eerder via het CIOS Arnhem heeft genoten, bestaat de mogelijkheid om met de helft van de workshops het diploma AWI-3 te behalen.

Meer informatie: <http://www.knblo.nl/pagina/opleiding-training/opleidingsaanbod>

Bram Janssen, Medewerker Sportontwikkeling

T:024 3655573 b.janssen@knblo-nl.nl W: www.knblo.nl

Informatie AWI 2 en 3: <http://www.knblo.nl/nieuws/aan-de-slag-als-wandeltrainer>

5.2 KNAU- Atletiekunie

De Atletiek Unie heeft bijscholingen voor Sportief Wandelen en Nordic Walking. De Atletiekunie is op dit moment bezig met de KNBLO (wandelbond) om te kijken of ze samen een aanbod kunnen aanbieden.

Start to Run is gericht op beginnen met hardlopen. Het is een 6-weekse cursus Start to Run. In 6 weken bouw je op van 1 naar 20 minuten hardlopen en je leert ook alle beginnerstrucs. Er bestaat geen specifiek bijscholing of opleiding voor dit aanbod. Trainers hebben de looptrainersopleiding gevolgd en worden in staat geacht aan Start to Run training te kunnen geven.

Meer informatie: <http://opleiding.atletiekunie.nl/>

5.3 KNGU Gymnastiek Unie

De KNGU heeft opleidingen c.q. Masters gymnastiekleider op verschillende niveaus:

- Gymnastiek Leider 2, 50+ Sporters (geen bevoegdheid)
- Gymnastiek Leider 3, 50+ Sporters (bevoegdheid om zelfstandig les te geven)

Studie belasting Gymnastiekleider 3 : contacturen: 55 uur, stage: 25 uur. Cursusgeld: € 860,- inclusief boeken.

Er wordt geen theorie examen afgenomen. De theoretische competenties worden getoetst door middel van theoretische dagopdrachten en een toetsing bij het Rode Kruis EHBSO. Tevens wordt een praktijk examen afgenomen. Er is een licentie verbonden aan deze opleiding

Als deze opleiding met succes is afgerond, ontvangt men het officiële KNGU-diploma Gymnastiek Leider 3, 50+ Sporters. Met dit diploma mag men lesgeven aan 50+ Sporters tot het niveau wat in de opleiding behandeld is, zie studiewijzer. De opleiding voldoet aan het competentie profiel KSS 3.

Toekomstige ontwikkelingen KNGU

De KNGU gaat in januari 2013 starten met een pilot: fase B van de KNGU opleiding 50+ sporters. Deze pilot wordt geëvalueerd, dit is gepland voor mei 2013.

Met een aantal Roc opleidingen heeft de KNGU een convenant hetgeen alle KNGU opleidingen betreft, ergo ook 50 + sporters. Dat betekent dat deze opleidingsinstituten werken volgens de regels van de KSS. Binnen de sportbonden wordt er verder nog gewerkt met niveau 4. Niveau 5 is een masterclass van het NOC* NSF.

Momenteel (2012-2013) zijn de Ministeries van Onderwijs en van Sport aan het kijken of er een gelijkwaardige benaming van de niveaus kan plaatsvinden. Een niveau 3 Leider binnen OCW is vergelijkbaar met niveau 4 binnen VWS.

Meer informatie: www.kngucampus.nl; doorklik op: 'opleidingen KSS' in de blauwe balk. Jet Geerdink , T 055 - 505 8700

5.4 KNZB- Zwembond

De KNZB is gestopt met de bijscholing voor MBvO – water, voor senioren. Het daarbij behorende opleidingsboek MBvO-water uit 1994 is per direct uit de KNZB webshop gehaald.

De KNZB heeft geen specifieke opleidingen voor 50+. Wel werkt de KNZB met de kwalificatiestructuur sport. De opdrachten in de opleiding(en) mogen bij de (50+) groep worden uitgevoerd.

Meer informatie: www.knzb/ opleidingen / bijscholingen

5.5 Nationaal Platform Zwembaden NPRZ

Het Nationaal Platform Zwembaden verzorgt de beroepsopleidingen voor zwembadmedewerkers. De opleiding tot Allround zwembadmedewerker wordt op twee manieren aangeboden:

- De opleiding (of delen ervan) kan worden gevolgd als onderdeel van een opleiding Sport en Bewegen of van een recreatieve opleiding aan een Roc.
- De opleiding (of delen ervan) kan worden gevolgd als dag- of avondopleiding bij een particulier opleidingsinstituut.

Na deze opleiding zijn er mogelijkheden tot bijscholing. Er is een divers aanbod voor bijscholingen voor verscheidene doelgroepen, onder anderen 50+.

‘Zwemmen voor de gezondheid’

NRZ heeft in samenwerking met de Vereniging voor Sportgeneeskunde de driedaagse cursus ‘Zwemmen voor de Gezondheid’ ontwikkeld. Het doel van de cursus is zweminstructeurs (minimaal niveau 3) kennis en tools aan te bieden om een beweegprogramma uit te voeren en senioren en chronische zieken te begeleiden in het behalen van gezondheidsdoelen op langere termijn, rekening houdend met de belasting van de les en de belastbaarheid van het individu.

Aquafitness

Kataqua organiseert in samenwerking met NRZ en in samenwerking met diverse partners, opleidingen en bijscholingen voor aquafitness. Aquafitness is de verzamelnaam voor alles wat bewegen in water is, van aquarobics tot aquadance, van AquaZumba tot Body&Mind programma’s. Ook trainings- en therapievormen komen aan bod, zwemonderwijs is ook een optie, kortom: alles voor zwembaden en zwemscholen. Ook de doelgroep senioren komt aan bod.

Meer informatie: www.npz-nrz.nl, E-mail: scholing@npz-nrz.nl; T (0318) 83 02 37 Informatie Aquafitness: www.kataqua.nl/education. Katrien Lemahieu 038-4544426.

5.6 Fit!vak

Fit!vak is de brancheorganisatie van erkende sport- en bewegingscentra in Nederland. Fit!vak ontwikkelt, coördineert en examineert de erkende opleidingen op het gebied van management en fitnessinstructie. Fit!vak werkt samen met diverse opleidingsinstituten, zoals een aantal ROC's.

Fitvak heeft het gewenste niveau en wijze van functioneren samengebracht in de BeroepsCompetentieProfielen (BCP's). BCP's geven de competentiemix weer van kennis, vaardigheden en werkhouding voor het werken op vakvolwassen niveau.

- Fitnesstrainer A- niveau 3
- Groepslesdocent A- niveau 3
- Fitnesstrainer B- niveau 4
- Bewegingsdeskundige prediabetes - niveau 4+

Fit!vak heeft geen specifieke opleiding voor 50+, maar binnen de opleidingen is er aandacht voor chronische aandoeningen zoals diabetes. Er zijn sportscholen die zelf een traject voor 50+ hebben ontwikkeld.

Meer informatie: www.fitvak.com

Dyon Voogt, 026 339 07 30 Mobiel 06 519 29 805; d.voogt@fitvak.com

5.7 KNSB Schaatsbond

KNSB organiseert trainersopleidingen op verschillende niveaus: van beginners tot gevorderden (niveau 1 tot 5). Er is geen specifieke opleiding voor de doelgroep 50+.

5.8 KNLTB tennisbond

De KNLTB organiseert diverse opleidingen tot tennistrainer en applicatiecursussen.

Applicatiecursussen

De KNLTB biedt tennisleraren bijscholingsmogelijkheden door middel van applicatiecursussen. Tennisleraren met een geldige KNLTB-licentie ontvangen automatisch een uitnodiging voor de applicatiecursussen.

5.9 Nederlandse Toerfiets Unie NTFU

De NTFU biedt trainingsprogramma's en Clinics (Fiets-Fit programma) voor zowel de beginnende als de meer gevorderde fietser. Voor de beginnende fietsers vindt twee keer per jaar het sportstimuleringsprogramma Fiets-Fit plaats. Deelnemers hebben de keuze tussen mountainbiken en racefietsen.

Door de NTFU worden de deelnemende organisaties, bijvoorbeeld fietswinkels en fietsverenigingen aangeraden een speciaal Fiets-Fit mountainbike instructeurs- cursus van twee dagdelen te volgen. Ook wordt er een cursusdag voor trainers die de racefietstrainingen van Fiets-Fit gaan verzorgen georganiseerd. Daarnaast werken de trainers van Fiets-Fit met een lesplan

De NTFU biedt de opleiding tot mountainbike-instructeur op 2 verschillende niveaus aan. Er wordt geadviseerd stage te lopen bij bijvoorbeeld een Fiets-Fit project (www.fiets-fit.nl).

Meer informatie: www.nftu.nl Mark Torsius, via 0318-581300

6. Bijscholingen met betrekking tot bewegen voor senioren in de zorg

In dit hoofdstuk wordt het aanbod omschreven van (bij) scholing voor professionals die o.a. in de zorg werkzaam zijn. Ook voor de vrijwilligers in de zorg zijn er (bij)scholingen.

Het volgende onderscheid van aanbieders is gemaakt:

- Zorg
- Provinciale sportservice organisaties
- Andere aanbieders van bijscholingen

6.1 Aanbod vanuit de zorgsector

CEREIN, een organisatie in de zorg die gespecialiseerd is in trainingen, advisering en coaching voor onder andere de ouderenzorg en thuiszorg. Zij verzorgt trainingen op het gebied van bewegen en geeft een professionele basis voor goede begeleiding van bewegingssituaties.

Cerein geeft 6 cursussen. De eerste 4 cursussen zijn een open aanbod, maar kunnen ook uitgevoerd worden als maatwerktraining in zorgorganisaties.

Open aanbod:

1. Bewegen met ouderen: 3 dagen
2. Bewegen en muziek voor ouderen 2 dagen
3. Aan tafel ! - spel en - beweegvormen aan tafel voor ouderen , 1 dag
4. Rolstoel- en rollatordansen, 1 dag

Daarnaast zijn er maatwerk opleidingen mogelijk:

1. Beweegactiviteiten voor ouderen (inhoud idem cursus no 1. van het open aanbod)
2. Beweginggericht begeleiden in zorg en welzijn - meer pret met de ouderen aan zet !-
3. Zitdansen met ouderen

Meer informatie: www.cerein.nl , telefoon: 0343- 44 32 99

Link naar het cursusaanbod met betrekking tot bewegen:

www.cerein.nl/ouderenzorg/cursussen/activiteiten

5.2 Aanbod vanuit de Provinciale Sportservice Organisaties

In tabel 6 wordt een overzicht gegeven van het bijscholingsaanbod van sportservice organen voor de zorg en Activiteiten Begeleiders voor het jaar 2012.

Tabel 6: overzicht bijscholingsaanbod van sportserviceorganen voor de zorg 2012

Provincie	Aanbod voor MBvO/Galm en seniorenportleider	Aanbod voor AB-er (Activiteiten begeleider) en vrijwilligers
Limburg, Huis van de sport	<ul style="list-style-type: none"> - Egyptische yoga, - Gezelschapsdans en zitdans, - Opleiding Fietsdocent, - Stoelgymnastiek met materiaal op muziek, - Stoelgymnastiek met materiaal op muziek, - EHB(S)O, Reanimatie en AED, - Country-line, - Fitness, - Bewegen met dementie, - Tai Chi, - Bewegen met overgewicht, - Ismakogie, - Senioren in het zwembad, - PR en communicatie , - Volksdansen (ISDC) 	<ul style="list-style-type: none"> -Module zittend dans - Workshop Spelenderwijs in Beweging/Actief aan Tafel voor vrijwilligers
Gelderland, Sportservice Gelderland		<ul style="list-style-type: none"> -Workshop Spelenderwijs in Beweging/Actief aan Tafel ism CIOS Arnhem opstap cursus AB-ers. strat 2013-
Brabant, Sportservice Brabant	<ul style="list-style-type: none"> -XCO en Wandelvormen, -Zumba, Ismakologie, -Jaarlijkse ontmoetingsdag met diverse workshops 	<ul style="list-style-type: none"> Workshop Spelenderwijs in --Beweging/Actief aan Tafel
Utrecht , sportserviceMN	<ul style="list-style-type: none"> -Beweegprogramma oudere hartpatiënt 	
Noord Holland, Sportservice Noord Holland	<ul style="list-style-type: none"> Alleen aanbod incompany - Senioren fitness 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Alleen aanbod incompany:</i> -Module Veelzijdig in Beweging, -Module Zittend Dans -Workshop Spelenderwijs in --Beweging/Actief aan Tafel -Workshop Valpreventie oefeningen op muziek, -Workshop Nieuw Repertoire -Workshop

		Spelenderwijs in Beweging/Actief aan Tafel voor vrijwilligers
Zeeland, Sportservice		-Module zittend dans
Zeeland		-Workshop Spelenderwijs in Beweging/Actief aan Tafel voor vrijwilligers
Friesland, Drenthe Groningen	Sport Drenthe, Huis van de sport Groningen, Friesland organiseren gezamenlijk bijscholingen: - aanpassingen binnen sport en spel situaties - zitgymnastiek met gebruik van muziek - weerbaarheid - Galm bijscholing -cursus Nordic Walking voor mensen met evenwichts problematiek en / of veilig op pad met de rollator - In Balans	-Module zittend dans -Module Spel en Sport -Workshop Actief om tafel voor AB-ers en vrijwilligers
Overijssel, Sportservice Overijssel	- 3 bijscholingsdagen outdoor senioren sport\ - bijscholingsdag CLD deel 18	Workshop Spelenderwijs in Beweging/Actief aan Tafel voor vrijwilligers
Zuid Holland, Sportservice Zuid Holland		- Zittend dansen - Recreatief spel en bewegen cursus van 25 uur voor AB-ers
Den Haag grootstedelijk MBvO		-Module zittend dans - Workshop Spelenderwijs in Beweging/Actief aan Tafel voor vrijwilligers
Amsterdam, Grootstedelijk	Organiseert bijscholingen voor MBvO maar niet opgegeven welke	

5.3 Aanbod vanuit andere organisaties

Er zijn diverse aanbieders voor bijscholingen. Hierbij een overzicht van deze aanbieders:

Stichting Beweegproducties

De Stichting Beweeg Producties stelt zich te doel om beweegproducten te ontwikkelen en te beheren die het bewegen van 60+-ers bevorderen. Op deze website vindt men naast de bijscholingen nieuwe lesmateriaal, muziektips voor therapeuten en lesgevers aan senioren groepen

Daarnaast kunnen zij workshops en bijscholingen organiseren op aanvraag zoals :

ThuisFit 3 ook intramuraal, Valpreventie in de lessen MBvO, Fietsgym , Body & Mind, Meer

informatie: www.stichtingbeweegproducties.nl

Valpreventie lespakket

Hogeschool Windesheim in samenwerking met het mbo Deltion college;

Valpreventie Lespakket - Windesheim

Meer informatie: www.windesheim.nl/~/.../111003_Valpreventieprintversietotaal.pdf

Dit lespakket is ontwikkeld voor studenten hbo- en mbo opleiding tot zorgprofessional (niveau 2 t/m 5) Het lespakket bestaat uit drie lessen van ongeveer 1,5 uur per les: een les valpreventie in de thuiszorg, in een verzorgingshuis en een in het ziekenhuis. Elke les start met een casus en de doelstellingen en vervolgens een aantal opdrachten. De zorgprofessionals worden in de cursus geattendeerd op het belang van bewegen zoals In Balans.

Bijscholing In Balans

Het valpreventieprogramma In Balans. Als docent In Balans leer je kwetsbare senioren (55+) wat ze kunnen doen om vallen te voorkomen en minder vaak te vallen. Bovendien geef je zelfstandig voorlichting aan groepen senioren.

Inschrijven kan via de website www.consultactief.nl . Consult Actief biedt deze bijscholing ook incompany aan. Prijzen zijn op aanvraag

Meer informatie: Consult Actief, T 0318-490 900 F 0318 490 995 E info@consultactief.nl W

<http://www.consultactief.nl/>

Train-de-trainer Beweegpret 55+ aan zet

Deze train-de-trainer certificeert je om de training Beweegpret 55+ aan zet te geven aan professionals. Hierin worden beweegactiviteiten op maat aangeboden, passend bij de specifieke wensen en mogelijkheden van de doelgroep. Deze train-de-trainer leidt professionals op tot trainer Beweegpret 55+ aan

Consult Actief biedt deze train-de-trainer ook incompany aan. Prijzen zijn op aanvraag

Meer informatie: Consult Actief, T 0318-490 900 F 0318 490 995 E info@consultactief.nl W

<http://www.consultactief.nl/>

Bijscholing sportleiders hartenvaatgroep

Bijscholing (1 daags) met het thema : de ouder wordende hartpatiënten

Bijscholing (1daags) zwemleiders: sporten en bewegen voor hartpatiënten

Bijscholing voor fitnessinstructeurs (hart)falen) patiënten

Meer informatie: <http://www.hartenvaatgroep.nl/professionals/beweegprofessionals/bijscholing-beweegprofessionals.html>

Nensi Janssen, Email: info@hartenvaatgroep.nl, Telefoon 088 – 11 11 600

6. Conclusies en aanbevelingen

Op basis van de inventarisatie is een analyse gemaakt ten aanzien van alle opleidingen en bijscholingen. Dit heeft geleid tot een 11-tal constatering op het gebied van de kwaliteit van opleidingen en bijscholingen, en tot een tweetal constatering ten aanzien van de kwantiteit van opleidingen en bijscholingen. Hieronder worden deze constatering besproken en worden hiervoor aanbevelingen gedaan.

6.1. Conclusies en aanbevelingen met betrekking tot de KWALITEIT

1. Versnippering inhoud Senioren sportleider opleiding en plaats van de opleiding binnen landelijke ontwikkelingen

De afgelopen jaren hebben er diverse ontwikkelingen plaats gevonden met betrekking tot de opleidingen en bijscholingen voor de senioren sportleider. Vastgesteld kan worden dat de Provinciale Sportservice Organisaties de traditionele opleidings- en bijscholings rol die zij in het verleden hadden, 'los' moeten laten ten gevolge van bezuinigingen en / of gewijzigde opdracht vanuit de Provincie. Een aantal Provinciale Sportservice Organisaties heeft samenwerking gezocht met CIOS / Roc . Door deze ontwikkelingen is een vorm van versnippering opgetreden.

AANBEVELING

Het is belangrijk dat een (sport)organisatie de regierol neemt om te komen tot één opleiding voor de senioren sport, die landelijk leidend is en herkenbaar is. Een sportbond zoals de KNGU zou deze rol kunnen vervullen. Het opleidingsaanbod van de KNGU (Gymnastiek Leider 2 en 3, 50+ Sporters) en de samenwerking met de CIOS opleiding Heerenveen ten behoeve van het nieuwe cursusboek Senioren sportleider. Daarnaast heeft de KNGU al convenanten met ROC's en kunnen zij deze uitbreiden met bijvoorbeeld een contract voor de Senioren sport opleiding.

2. Kwalificatiestructuur Sportbonden versus NISB en erkenning

De Sportbonden zoals Atletiekunie en KNGU maken gebruik van de Kwalificatie Structuur Sport (KSS). Dit betekent dat de opleidingen worden aangeboden in een structuur met verschillende niveaus. Het beroepscompetentie profiel (BCP) Sport en beweegleider senioren is geschreven door NISB. Dit BCP is geschreven vanuit de invalshoek welzijn, waardoor het voor de sport minder toepasbaar en bruikbaar is en ook niet goed aansluit op de KSS. Vanuit de KSS is ook een BCP en bijbehorend kwalificatieprofiel beschreven. Echter nog niet toegespitst op senioren bij alle Roc / opleidingen. De Senioren sport opleiding van het CIOS Heerenveen voldoet aan de KSS.

AANBEVELING

Van belang is dat duidelijk wordt welk BPC leidend wordt, of dat wellicht beide gebruikt gaan worden. Er zijn reeds ontwikkelingen op dit vlak. Volgens de KNGU zijn op dit moment de ministeries van onderwijs en sport aan het kijken of er een gelijkwaardige benaming van de niveaus kan plaats vinden.

3. Urennorm opleiding Seniorensportleider verschillen

De urennorm voor de opleiding Seniorensportleiders is divers bij de Roc's (contacturen variëren van 60 tot 100 uur en de staguren van 60 tot 120 uur). Er wordt tussen de Roc Seniorensport opleidingen niet / tot minimaal samengewerkt. De opleiding Gymnastiek Leider 3, 50+ Sporters van de KNGU heeft minder contact- en stage uren dan de ROC opleidingen namelijk: contacturen: 55 uur, stage: 25 uur.

AANBEVELING

De kwaliteit centraal vaststellen met betrekking tot: de uniformiteit in studiebelasting, kosten en instroomeisen. Het stimuleren van inhoudelijke overleg en afstemming tussen de Roc seniorensport opleidingen, in overleg met de KNGU. De vraag is of er bereidheid is tot onderlinge samenwerking en wie de regio gaat voeren. Dit kan bijvoorbeeld zijn: het platform Bewegen & Sport van het mbo, de mbo raad, de KNGU of een andere sportorganisatie?

4. Kwaliteit van de docenten / opleiders van de Seniorensport opleiding

De kwaliteiten van de docenten en achtergronden zijn zeer divers. Een enkele opleidingsdocent heeft zelf geen MBvO diploma maar verzorgt toch een cursus.

AANBEVELING

Het opstellen en werken met een kwalificatie profiel voor de opleidings docenten van de Seniorensport opleiding.

5. Helderheid over het toekennen van het MBvO diploma en GALM certificaat

De Roc's die gebruik maken van het vernieuwde Seniorensportleiders cursusboek ontvangen automatisch het MBvO diploma van de KNGU. Het Galm certificaat kan worden aangevraagd bij de RUG.

AANBEVELING

Het gebruik van eenzelfde cursusboek voor de opleiding is een goede ontwikkeling. Maar om daar dan het MBvO diploma 'aan te hangen', is te makkelijk. Het advies is eisen te stellen aan het diploma zoals bijvoorbeeld: een urennorm (zie punt 3 van de aanbeveling) en ook naar de opleiding. Ook de opleidingsdocent dient te voldoen aan een kwalificatieprofiel.

6. Samenwerking stimuleren tussen Roc's & Provinciale Sportservice organen: win-win

Van de 14 sportservice organen, werken 7 sportservice organen (Sportservice Midden Nederland, Drenthe, Friesland, Groningen, Limburg, Gelderland en Zeeland) samen met 5 Roc's, die de Seniorensportleiders opleiding verzorgen (CIOS Sittard, CIOS Arnhem, CIOS Zeeland, CIOS Heerenveen, ROC Midden Nederland).

De samenwerking wordt divers ingevuld en verschilt per opleiding. verschillen zijn er op: inhoudelijk ondersteuning zoals helpen opstellen opleidingsprogramma, adviseren van de juiste en deskundige opleidingsdocenten, kennis van het werkveld met betrekking tot stage/BPV plaatsen, werving van studenten (zij-instromers) en bekendheid geven aan de opleiding in het werkveld en het verzorgen van gastlessen. Geslaagden van de opleidingen worden opgenomen in het docenten bestand van de Sportservice organisaties en worden uitgenodigd voor bijscholing georganiseerd door de Sportservice organisaties.

AANBEVELING

In het platform Bewegen & Sport van het mbo en de mbo raad, aandacht vragen en/of onderzoeken of ROC opleidingen belangstelling hebben om – in de gebieden waar geen Seniorensportleider opleiding is – de zogenaamde 'witte vlekken' – deze opleiding aan te bieden.

Vier sportservice organisaties willen graag met de Roc's samenwerken, dit zijn de volgende PSO's: Limburg, Noord Brabant, Den Haag, Overijssel en Noord Holland.

7. Ondersteuning vanuit een centraal orgaan bij het opzetten van een Seniorensport opleiding

Er is geen ondersteuning voor Roc's die een opleiding willen organiseren.

AANBEVELING

Het creëren van een centraal aanspreekpunt voor de Seniorensport opleiding.

De Hanze Hogeschool heeft i.s.m. CIOS Heerenveen de opleiding Seniorensportleiders (niveau 3 t/m 5) zo opgezet dat zowel studenten van het CIOS, als voor zij-instromers een aansluitende opleiding biedt. Van deze opleiding is een CD gemaakt en verkrijgbaar bij het NISB, zodat opleidingsinstituten,

die willen beginnen met Seniorensport, kunnen ondersteunen. Op verzoek kan de Hanze Hogeschool en / of CIOS Heerenveen ondersteuning bieden.

Ook bij de Fontys Hogeschool kan men de opleidingen (niveau 3 t/m 5) en cursusboeken verkrijgen. Opleidingsinstituten (mbo en hbo), die willen beginnen met Seniorensport opleiding kunnen hiervan gebruik maken. Op verzoek, kan de Fontys ondersteuning bieden bij de opstart van de opleiding.

8. Samenwerking tussen de sportbonden en de opleiding Seniorensportleider

Sportbonden hebben de laatste jaren NASB interventies ontwikkeld om ook het ouder wordende leden bij de sportvereniging te houden en / of nieuwe oudere leden te werven. De trainers opleidingen van de sportbonden zijn sport gerelateerd en inhoudelijk nog niet afgestemd op de kenmerken van de doelgroep senioren.

AANBEVELING

De bondsopleidingen gebruik laten maken van het theorie gedeelte uit het cursusboek van de seniorensportleiders opleiding. Het gaat met name om: de theorie van de fysieke en de psychosociale aspecten van het ouder wordende mens.

Daarnaast dient er ook aandacht te zijn voor de plaats van de senioren in de sportvereniging en haar specifieke behoeften. Veel verenigingen zijn traditioneel ingesteld (training en competitie) hetgeen leidt tot uitval rond de 35-45 jaar. Deze uitval kan voorkomen worden door: kennis van de doelgroep (wat zijn de motieven), een passend aanbod, een passend lidmaatschap, het kennen van de behoefte van de sporters én wordt begeleidt door deskundig kader. Een mooie taak voor NOC*NSF om hierop in te spelen samen met de deskundigen uit andere werkvelden.

9. Overleg met de sportbonden : Creëren van een platform

Vanuit de SportMonitor 2008 NOC*NSF blijkt dat 18% van de 55 plussers best wel wil bewegen maar doet het nog niet. Een enorme groei kans voor verenigingen en andere sportaanbieders .

AANBEVELING

Het stimuleren van de discussie / overleg tussen sportbonden (van de veel beoefende sporten door senioren zoals: wandelen, zwemmen, fitness conditie, fietsen, gymnastiek, buiten tennis, hardlopen/joggen, (volks)dansen) en de diverse mbo / hbo opleidingen, provinciale sportservice organen en andere partijen) over de organisatie van de seniorensport.

De discussie kan gaan over:

- de kwaliteit en kwantiteit van de opleidingen voor de doelgroep. Er wordt inzicht gecreëerd in de kerntaken van de Seniorensportleider en de relatie met de bondsopleidingen.
- de mogelijke samenwerkingsverbanden in kaart brengen
- gaat een van de bonden een regierol vervullen tav senioren opleidingen vervullen?
- het onder de 'loep' nemen van het aanbod c.q. de organisatie van de seniorensport, waar de motieven en behoeften van deze doelgroep centraal staan.

10. Bijscholings aanbod neemt af voor de Seniorensportleider en de Galm/MBvO docenten.

Het aanbod van bijscholingen voor de MBvO en Galm docenten en de Seniorensportleider is zeer divers. De bijscholingen worden van oudsher georganiseerd door de provinciale sportservice organen en het aantal wordt minder als gevolg van de Provinciale bezuinigingen.

AANBEVELING

De VML branche organisatie van Seniorensportleiders kan deze bijscholingsrol naar zich toe trekken en de samenwerking zoeken met de KNGU en of andere sportbonden, die ook een bijscholingsaanbod hebben.

11. Ontbreken van een overzicht aan bijscholingen / opleidingen

Het ontbreekt aan een overzicht van bijscholingen en opleidingen. Er zijn vele aanbieders zowel vanuit de zorg, sport, bonden als anders.

AANBEVELING

Om het voor de sportleiders50+ inzicht te geven welke bijscholingen er zijn is het advies om een landelijk overzicht van bijscholingen beschikbaar te maken (digitaal via website), waar verschillende organisaties hun bijscholing / opleiding op kunnen plaatsen

6.2. Conclusies en aanbevelingen met betrekking tot de KWANTITEIT

1. Onvoldoende landelijke dekking opleiding Seniorenopleiding

Het ontbreken van een landelijke dekking. In het verleden werd er door de 14 Sportservice organen regelmatig MBvO/Galm opleidingen verzorgd. Door bezuinigingen van provincies is deze taak vervallen. Van de 35 mbo opleidingen zijn er 6 die de senioren sportleider (MBvO/Galm) opleiding verzorgen. Vastgesteld kan worden: de landelijke spreiding is onvoldoende, bijvoorbeeld in Noord Brabant en Limburg is vanaf 2013 geen Senioren sportopleiding meer (Sittard stopt in 2013).

AANBEVELING

De mbo opleidingen interesseren en stimuleren om de senioren sportleider opleiding op te nemen in haar kaderopleidingen.

Interesse stimuleren:

Kijk naar de landelijke spreiding c.q. locaties waar makkelijk aansluiting gezocht kan worden zoals Roc die reeds de opleidingen: gymnastiekleider 3, sportleider aangepast sporten, BeweegKuurinstructeurs, Allround wandelinstructeur 3, leider sportieve recreatie 3 aanbieden. Voor de opleiding MBvO-dans kan samenwerking gezocht met Roc's die ook de opleiding dans en bewegen en muziek in het pakket hebben zitten.

(bron: sportkaderopleidingen in het mbo 2011-2012, opgesteld door MBO raad en het platform Bewegen en Sport mbo)

2. Landelijke dekking?

De vraag is: hoeveel opleidingen Senioren sportleider zijn er nodig om tot een landelijke dekking te komen?

AANBEVELING

Onderzoek naar een landelijke dekking van senioren sport opleidingen die afgestemd is op de arbeidsmarkt.

BIJLAGEN

Bijlage 1

Kwantitatief overzicht: Sport – en Beweegkaderopleidingen voor senioren mbo/hbo

SPORT: <i>35 mbo / Roc opleidingen</i>	Aantal aanbieders vanuit Roc /mbo:	Status	Van de 14 provinciale sportservice organisaties werken samen met een Roc:	Opmerkingen
Seniorenportleider niveau 3	6 aanbieders: Seniorenport opleiding: CIOS Sittard CIOS Arnhem CIOS Goes CIOS Heerenveen Roc Midden Ned. MBO Amersfoort	jaarlijks	7 PSO's werken samen met een ROC. Dit zijn: Sportservice MN, Drenthe, Friesland, Groningen, Limburg, Gelderland, Zeeland.	1 opleiding gaat stoppen 2013 (Sittard)
Seniorenportleider niveau 4	1 aanbieder, CIOS Heerenveen	nvt	3 PSO's werken samen. Dit zijn: Friesland, Drenthe, Groningen	CIOS Heerenveen start in 2013-2014 ism Hanze hogeschool niveau 5.
SPORT: <i>6 hbo sportopleidingen</i>	Aantal aanbieders vanuit het hbo:	Status	Van de 14 provinciale sportservice organisaties werken samen met een hbo	Opmerking
Senioren ontwikkelaar (HBO, niveau 5) Hanze Hogeschool	1 opleiding, deze start in 2013-2014 bij de Hanze Hogeschool		3 PSO werken samen met een hbo opleiding. Dit zijn: Friesland, Groningen, Drenthe	Niveau 5 start in 2013- 2014 bij de Hanze Hogeschool.
Lifetime Movement Consultant (HBO, niveau 5) Fontys sporthogeschool	De Fontys hogeschool verzorgd deze opleiding niet meer.		n.v.t	Wordt niet meer verzorgd sinds 2008 agv onvoldoende aanmeldingen
SPORT: <i>14 provinciale sportservice organisaties</i>	Aantal aanbieders vanuit PSO's		n.v.t.	Opmerking
Galm opleiding	Geen aanbieders vanuit de PSO's en grootstedelijke MBvO steunpunten.			4 provinciale sportservice organisaties willen graag samenwerken met een mbo/roc.: Limburg, Noord Brabant, Den Haag, Overijssel, Noord Holland
MBvO opleiding	1 aanbieder: grootstedelijke MBvO			

steunpunt Amsterdam.				
SPORT: <i>10 onderzochte Sportbonden</i>	Aantal aanbieders	Status	Welke sportbonden werken samen met Roc's?	opmerking
Specifiek <u>opleidingen</u> voor de 50+/senioren	3 aanbieders vanuit de sportbonden: Dit zijn: KNGU KNLBO (wandeltrainers) ism Atletiekunie	jaarlijks	Ja KNGU: 11 Roc's KNBLO: 5 Roc's Atletiek: 3 Roc's	Bron: nota sportkader opleidingen in het mbo opgesteld door MBO raad, d.d. studiejaar 2010-2011
Specifiek <u>bijscholingen</u> tbv de doelgroep 50+	4 aanbieders vanuit de sportbonden. Dit zijn: KNGU KNLBO (wandeltrainers) Atletiekunie Nat.Platform zwembaden	regelmatig	N.v.t.	
ZORG: <i>18 hbo Fysiotherapie opleidingen</i>	Aantal aanbieders	Status	Van de 14 PSO's werken samen met hbo	opmerking
Opleiding Geriatriefysiotherapie	3 aanbieders vanuit het hbo: Hogeschool Utrecht, Leiden, Avans	jaarlijks	Geen samenwerking	
Master chronische zieken	2 aanbieders vanuit het hbo: Rotterdam Tranfer, Avans+	jaarlijks	Geen samenwerking	Hogeschool Leiden is gestopt met deze master. Civiele effect van deze master is beperkt gebleken.

ZORG: <i>Bijscholingen voor AB-ers</i>	Aantal aanbieders van bijscholing voor zorg	Status	Vanuit de zorg werkt men samen met de PSO's?	opmerking
Aanbieders van (bij)scholingen voor AB-ers in de zorg (=Activiteiten Begeleiders)	11 aanbieders van bijscholing voor de AB-ers Cerein en 10 PSO : Limburg, Gelderland, Noord-Brabant, Noord-Holland, Zeeland Friesland Drenthe, Groningen Overijssel Zuid-Holland	regelmatig	n.v.t.	
ZORG: <i>Bijscholingen voor Galm&MBvO Seniorensportleiders</i>	Aantal aanbieders van bijscholing voor Galm&MBvO en Seniorensportleiders	Status	Werkt samen met PSO's:	opmerking
Aanbieders van bijscholing voor Galm&MBvO Seniorensportleiders	11 aanbieders bijscholing: (3 andere aanbieders + 8 PSO's) 3 andere aanbieders: -Hartenvaatgroep, -Stichting Beweegproducties, -NISB consult 8 PSO's : Limburg, Noord-Brabant, Noord-Holland, Friesland Drenthe, Groningen, Overijssel Midden Nederland	regelmatig	n.v.t.	

Bijlage 2

VRAGENLIJST OPLEIDINGEN provinciale sportservice organisaties	
01. Naam sportservice , Postadres	
1. OPLEIDINGEN	
MBvO/Galm/bewegingleiders50+	
02. Welke OPLEIDINGEN verzorg je?	<i>0 Graag aankruisen wat van toepassing is, meerdere aankruisen is mogelijk</i> ☐ MBvO ☐ Galm ☐ anders....
03. Hoe vaak heb je de opleiding al georganiseerd? vanaf welk jaar?	☐ MBvO, sinds.....jaar ☐ Galm, sinds.....jaar ☐ anders....
04. Wie is/zijn de huidige opleidings docent(en)	Naam: Naam:
05. Verwacht je de komende jaren een van deze opleiding(en) te organiseren?	☐ JA ☐ NEEN, omdat.....
06. Indien er GEEN MBvO/Galm opleiding(en) meer verzorgd wordt door jullie, wat is de rede?	<i>0 Graag aankruisen wat van toepassing is, meerdere aankruisen is mogelijk</i> ☐ provinciale bezuinigingen ☐ anders.....
07. Werk je samen met een mbo of hbo opleiding? Graag de contactgegevens en de link waar de brochure te vinden is En waaruit bestaat deze samenwerking?	Opleiding naam: Contactpersoon opleiding en e-mailadres: Link waar de brochure te downloaden is: Samenwerking bestaat uit:
08 . Als je zelf GEEN opleiding verzorgd zou je willen samenwerken met een mbo en /of hbo opleiding?	<i>0 Graag aankruisen wat van toepassing is, meerdere aankruisen is mogelijk</i> ☐ NEEN ☐ JA, zou graag willen samenwerken met een opleiding ☐ opmerkingen/ toelichting
2. BIJSCHOLINGEN	
voor MBvO/Galm/ bewegingleiders50+	
09. Welke bijscholingen heb je op de planning voor 2012 staan?	Planning 2012: (ps. je kan ook een bijlage mee sturen)

3. BIJSCHOLINGEN	
voor de zorg /AB etc.	
10. Wij hebben aanbod voor de zorgsector	☐ JA ☐ NEEN
11. Indien JA, wat biedt je aan? <i>Ps Graag aangeven de workshops/modulen, het aantal uren en voor wie?</i>	<i>Bijvoorbeeld.</i> - Module Zittend Dans, 24 uur, AB-er - Workshop Spelenderwijs in Beweging/Actief aan Tafel, 7 uur, vrijwilligers Module // aantal uren // voor wie:
12. Verzorg je deze bijscholing / workshops dmv open inschrijvingen, incompany en maatwerk?	<i>0 Graag aankruisen wat van toepassing is, meerdere aankruisen is mogelijk</i> ☐ open inschrijvingen ☐ alleen incompany ☐ maatwerk ☐ anders
4. Andere scholingen / bijscholing	
12. Wij verzorgen ook andere scholingen (dan de bovenstaande) voor kader mbt senioren namelijk:	
13. Zijn er ook andere instellingen en of instanties in je provincie, die scholingen voor senioren mbt bewegen aanbieden? Kan je naam en contactgegevens invoegen?	Naam en contactgegevens: email/telefoon
5. INFORMATIE VOORZIENING	
14. Waar kan men informatie vinden op uw website en / of downloaden. Graag de link invoegen, dan kunnen wij deze plaatsen op de NISB website Contactperso(n) n(en) binnen je kantoor	Website/link: Contactpersonen en e-mailadressen Naam Email: Naam Email:
5. Ruimte voor opmerkingen, tips, knelpunten etc.	
	Ik heb de volgende opmerkingen/tips/knelpunten:

Bedankt voor de medewerking!

Graag e-mailen naar Evelien: ewijdeveld@kpnmail.com

Bijlage 3

VRAGENLIJST OPLEIDINGEN en BIJSCHOLINGEN sportkader50+ Sportbonden	
01. Naam sportbond, Adres/ telefoon	
02. Naam van de bondsopleiding	Bij verscheidene opleidingen, graag per opleiding invullen
03. Voor welk niveau opgeleid	Niveau 2 / 3 / 4
04. Gericht op de doelgroep (je wordt op geleid om les te kunnen geven aan....)	<i>0 Graag aankruisen wat van toepassing is, meerdere aankruisen is mogelijk</i> ☐ 50+ zonder aandoening ☐ 50+ die aan hun fitheid willen werken ☐ senioren met een lichte chronische aandoening (en) ☐ volwassenen bijv. 45+ ☐ anders....
2. INHOUD	
05. Wie is/zijn de docent(en). Kunt daar iets over zeggen?	
06. Toelatingseisen voor de opleiding?	
07. Is de opleiding gekoppeld aan competentieprofiel? Zo, ja welke?	JA / NEEN
08. Studielast: studieduur en contacturen <ul style="list-style-type: none"> • (contact) uren? • evt. overige studie belasting (thuisstudie) 	(contact) uren: Stage uren: Overige studie-uren (bijv. thuisstudie):
11. Is er een examen aan verbonden?	Theorie examen JA / NEEN Praktijk examen: JA / NEEN
12. Is er een diploma, certificaat en / of licentie aan verbonden? Zo, ja welke?	
13. Is er een erkenning of auspiciën?	
14. Hoe vaak is de opleiding georganiseerd? vanaf welk jaar?	
15. Verwacht u de komende jaren deze opleiding te organiseren?	
16. Maakt men gebruik van e-learning?	JA / NEEN

3. SCHOLINGS- EN DOORSTROOM MOGELIJKHEDEN / bijscholingen	
17. Zijn er (bij) scholingsmogelijkheden na de opleiding mbt kwaliteitsverbetering, update, verdieping?	
18. Doorstroommogelijkheden na de opleiding naar andere opleidingen?	
19. BIJSCHOLINGEN: Organiseert u bijscholingen? Zo, ja welke? Zijn deze toegankelijk voor andere bonden / en of bijv. sport-enbewegingsleiders 50+ ROC?	
4. SAMENWERKING MET ANDERE ORGANISATIE(S)	
19. Werkt u samen met andere organisaties? Indien ja, met wie?	0 Sportservice 0 mbo (ROC en /of CIOS) 0 hbo (ALO of anders) 0 andere bonden? zo ja welke? 0 anders....
20. Waaruit bestaat deze samenwerking?	Opleiding naam: Samenwerking bestaat uit:
5. INFORMATIE VOORZIENING	
21. Waar kan men informatie vinden op uw website en / of downloaden. Graag de link invoegen, dan kunnen wij deze plaatsen op de NISB website Contactperso(n)en binnen het bonds kantoor	Website/link: Contactpersonen en e-mailadressen Naam Email: Naam Email:
22. Kosten opleiding	Cursusgeld: € Boek etc: €
23. Contactpersoon, telefoonnummer en e-mailadres van de bond mbt opleidingen	Naam: Email: Telefoon:
5. Ruimte voor opmerkingen, tips, knelpunten etc.	
	Ik heb de volgende opmerkingen/tips/knelpunten:

Bedankt voor de medewerking!

Graag e-mailen naar Evelien: ewijdeveld@kpnmail.nl

Bijlage 4

VRAGENLIJST OPLEIDINGEN en BIJSCHOLINGEN	
Zorg	
01. Naam organisatie, Adres/ telefoon	
02. Naam van de opleiding	Bij meerdere opleidingen, graag per opleiding invullen
03. Betreft	
04. Gericht op de doelgroep (je wordt op geleid om les te kunnen geven aan....)	
2. INHOUD	
05. Doel van de opleiding	
06. Toelatingseisen voor de opleiding:	
07. Is de opleiding gekoppeld aan competentieprofiel? Zo, ja welke?	JA / NEEN
08. Studielast: studieduur en contacturen <ul style="list-style-type: none"> • (contact) uren? • evt. overige studie belasting (thuisstudie) 	(contact) uren: Stage uren: Overige studie-uren (bijv. thuisstudie):
11. Is er een examen aan verbonden?	Theorie examen JA / NEEN Praktijk examen: JA / NEEN
12. Is er een diploma, certificaat en / of licentie aan verbonden? Zo, ja welke?	
13. Is er een erkenning of auspiciën?	
14. Hoe vaak is de opleiding georganiseerd? vanaf welk jaar?	
15. Verwacht u de komende jaren deze opleiding te organiseren?	
16. Maakt men gebruik van e-learning?	JA / NEEN
3. SCHOLINGS- EN DOORSTROOM MOGELIJKHEDEN	
17. BIJSCHOLINGEN:	

Bijscholingen voor HIB sportleiders of anders: welke vakken / onderwerpen worden gedoceerd / behandeld?	
18. Toelatingeisen :	
19. Is er een diploma, certificaat en / of licentie aan verbonden aan de bijscholing(en)? Zo, ja welke?	
4. SAMENWERKING MET ANDERE ORGANISATIE(S)	
20 . Werkt u samen met andere organisaties? Indien ja, met wie?	☐ Provinciale sportservice organen ☐ mbo (ROC en /of CIOS) ☐ hbo (ALO, fysiotherapie opleidingen of anders) ☐ Sportbonden? Bijv. KNBLO, KNAU ? ☐ anders....
21. Waaruit bestaat deze samenwerking?	Opleiding naam: Samenwerking bestaat uit:
5. INFORMATIE VOORZIENING	
22. Waar kan men informatie vinden op uw website en / of downloaden. Graag de link invoegen, dan kunnen wij deze plaatsen op de NISB website Contactperso(n) n(en) binnen uw organisatie telefoonnummer en e-mailadres van de mbt opleidingen	Website/link: Naam Email: Telefoon
23. Kosten opleiding HIB sportleider en bijscholingen	Cursusgeld: € Boek etc: €
6. Ruimte voor opmerkingen, tips, knelpunten etc.	
	Ik heb de volgende opmerkingen/tips/knelpunten:

Bedankt voor de medewerking!

Graag e-mailen naar Evelien: ewijdeveld@kpnmail.nl

Bijlage 5.

Overzicht contactpersonen mbo / Roc seniorenportleider opleidingen

Mbo	docenten	Contactpersoon e-mail / telefoon
CIOS Arnhem Rijnijssel college	Docenten: Rita Sissing Conny Kentin	r.sissing@rijnijsel.nl T: 026 312 95 00
CIOS Goes Roc Zeeland	Docenten: Joop Kools Gjitsje Kok	Hoofddocent Jopp Kools: ksj@roczeeland.nl M: 06 53 666 340 sur@roczeeland.nl
CIOS Heerenveen Frieslandcollege	Docenten: Lysbeth Heeres Caroline Swarts	Hoofddocent: l.n.heeres@fcroc.nl T: 0513-70 31 97 c.swarts@fcroc.nl T: 06 19281264
CIOS Sittard, Roc Leeuwenborgh	Docent: Marijke Neven	m.neven@leeuwnet.nl T:046- 420 26 24
Roc MN Amersfoort	Docenten: Rene Koch Ineke Visscher Krista Aarts Evelien Wijdeveld Lysbeth Heeres	Opleidingshoofd Roc: Bas van den Brand E: b.vandenbrand@rocmn.nl Opleidingcoördinator: Rene Koch: rene.koch@rocmn.nl T: 030-754 80 56 Hoofddocent: Ineke Visscher
MBO Amersfoort	Docenten: Twan Lambregts Trix de Vries (Nordic Walking)	MBO Amersfoort , algemeen tel: 033-4225910 www.mboamersfoort.nl lrt@mboamersfoort.nl M: 06 21 594 363 Opleidingshoofd: Okke van Looijen o.looijen@mboamersfoort.nl
Roc Hilversum	Docent : Jasper van Kordelaar	jj.vkordelaar@rocva.nl Opleidingsmanager: a.wassenaar@rocva.nl